

МЕТОДОЛОГИЯ ЗА ИЗСЛЕДВАНЕ НА НАСЕЛЕНИЕТО

Методология и основни понятия

Обект на изследване в демографската статистика са съвкупностите на населението и съвкупностите на демографските събития.

Основна категория, използвана при изчисляване на данните за населението от текущата демографска статистика, както и от преброяванията, е „обичайно пребиваващо население“. Тази категория включва лицата, които живеят постоянно (обичайно) в страната и към 31.12. на съответната година не са я напуснали официално за по-дълъг период от една година.

Съвкупностите на населението се дефинират като моментни и се установяват към определен критичен момент. За текущата демографска статистика този критичен момент е 31.12. на съответната година.

Броят и структурите на населението към края на всяка година се изчисляват на базата на данните от предходната година и данните за естественото и механично движение на населението през текущата година.

В годините на преброяванията се правят преизчисления на населението в края на съответната и на предходната година. Преизчислението се извършва въз основа на получените резултати от проведеното преброяване на населението и съответните изчисления за естествения и механичния прираст, получени от текущата демографска статистика за съответната година.

Възрастта на населението в края на годината е изчислена към 31.12. в навършени години.

В броя на населението на възраст 0 години са включени само живородените през съответната година. Родените в предходни години, но регистрирани през отчетната година деца, са включени в общия брой на ражданията, а са разпределени в съответните възрасти на населението.

Основни показатели

Абсолютният брой на населението и на неговите подсъвкупности представлява фактическия количествен размер на тези съвкупности. В тях се включват лицата, които имат „настоящ адрес“ в Р България.

При изчисляване на демографските показатели се използва съвкупността на средногодишното население. Средногодишният брой на населението е средна аритметична величина от изчисленото население към края на предходната и края на отчетната година.

$$\bar{S}_i = \frac{S_{i-1} + S_i}{2}$$

В годините на преброяванията средногодишният брой на население се изчислява като средна аритметична величина от преизчисленото население към края на предходната и края на отчетната година.

Възрастова структура на населението е разпределение на населението по възрастови групи.

Коефициентът на възрастова зависимост (V) показва броя на лицата от населението в „зависимите“ възрасти (населението под 15 и на 65 и повече години) на 100 лица от населението в „независимите“ възрасти (от 15 до 64 години). Изчислява се в проценти - %.

$$V\% = \frac{S_{0-14} + S_{65+}}{S_{15-64}} \cdot 100$$

Естественият прираст на населението представлява разликата между броя на регистрираните живородени деца и броя на умрелите през годината.

Коефициентът за естествен прираст (k) показва броя на увеличението (намалението) на населението на 1 000 души. Изчислява се (в промили - ‰) като отношение на разликата между броя на живородените и броя на умрелите лица ($N - M$) през годината и средногодишния брой на населението (\bar{S}) през същата година:

$$k\text{‰} = \frac{N - M}{\bar{S}} \cdot 1000$$

Половото съотношение показва броя на жените на 1 000 мъже и обратно.

Структурата на населението по местоживеене е представена като относителни дялове (%) на населението, живеещо в градовете и селата от общото население. Данните за градското и селското население са получени съгласно статута на населените места към 31.12. на съответната година.

Териториално разпределение и източници на данни

При статистическата обработка на данните за населението, лицата са разпределени в регионален аспект според административно-териториалното деление на страната към 31.12. на съответната година (населени места, общини, области и статистически райони) по „настоящ адрес“. Това е адресът, който отговаря на документално заявеното местоживеене на лицето.

Източник на данните за броя и структурите на населението е Информационна система „Демография“ в Националния статистически институт.

Прогнози на населението

Демографските прогнози (перспективни проекции на населението) са формални пресмятания, които се извършват при условия, че са възприети определени предположения за бъдещото развитие на раждаемостта, смъртността и миграцията. Те дават представа за възможното бъдещо развитие на населението през прогнозирания период.

Използват се различни сценарии за проекциите на населението в зависимост от очакваното социално-икономическо развитие на страната.

- I вариант (цели): Този вариант се определя като реалистичен и е съобразен с нормативните изисквания на Европейския съюз за демографското и социално-икономическото развитие на страните членки.
- II вариант (относително ускоряване): При този вариант се предполага, че демографското развитие ще протича при благоприятни социално-икономически процеси в страната.
- III вариант (относително забавяне): При този вариант развитието на населението е прогнозирано при хипотези за неблагоприятни социално-икономически процеси в страната.

Последната демографска прогноза, разработена в НСИ, за развитието на населението до 2090 г., е актуализирана през 2023 година. Начална точка на прогнозата е населението на страната към 07.09.2021 година. Прогнозираното население е разпределено по пол и единични възрасти за всяка година от периода. Публикуваните данни са по петгодишни възрастови и календарни периоди.

През 2023 г. в НСИ е актуализирана и демографската прогноза за развитието на населението по пол и области в перспектива до 2090 година. Тенденциите в перспективното развитие на населението в областите по пол и възраст са обвързани със съответните проекции в националната прогноза общо за страната, която удовлетворява концепцията за конвергентност на страните от ЕС. НСИ може да предостави при поискване на потребителите прогнози по населени места по пол и възрастови групи, вкл. и по единични възрасти.